

Մեր խաչը Եստի, Բ

ՏԱԽԻԼ ԻՅԷ

ԹԵՎՃԻՀԱԹ

Ետինն վերայեթի վալիկի, Թե-
րապոն վալիսի Էսպադ Մուխիս բա-
շա հազարէթէրինն :

Սէլանիք վերայեթի վալիկի, Բիւթ-
պէյի սաւմէյէի վալիարէթէն, Տարբ
շուրա Բէյի սաւմէյէ Նուսրէթ բաշա
հազարէթէրինն :

Թուլշա մահքէմէյի թիճարէթ Բի-
եասէթինն, սաւմէյէ Թարապուրուսու
Ղարպ մուհտքէմէյի թիճարէթ Բէյի-
սի իսթաթաքի էֆէնտիյէ :

Հալէպ վերայեթի տէֆթէրտարը
Սէլանիք տէֆթէրտարը սաւմէյէ Իսթա-
հիմ էֆէնտիյէ :

Իսպիլիսի իսասա թահրիբաթ միւ-
տիլիլինն, մէթթուպուլուգ ինսիս-
նը իլէ, միւտիլ պուլունն Մէլիք է-
ֆէնտիյէ :

Սէլանիք վերայեթի տէֆթէրտարը-
ղը, Ըզդուստար տէֆթէրտարը էսպադ
Սաման էֆէնտիյէ :

Բէրզըրին վերայեթի տէֆթէրտարը-
ղը, Գըպըրը մուհտէպէճիսի սաւմէյէ
Հալէթ պէյէ թէվիճի պուլուրմուշ
տուր :

Խասսէյի օրտույի Հիւմեռունուն
թաղաւտա պուլունն թապուրլարընն
ճէլպի իլէ, մուխթապա պիւր թալիմ
իճրա օլուննապը տիւնքի չըգան Նիւս-
խէմիլդէն Եզդըլիսիք : Սրտույի Հիւ-
մեռունուն մէթթիւրտէն, Պապը սէրաս-
քէրիտէ պուլունն իքիսի թապու-
րու նէֆէրաթը, չիմտիտէն պէհէր կիւն
Պապը սէրասքէրի մէյտաննա չըգա-
րըլարապ, թալիմ իճրա իմտիլիմէք-
տէ տիւր :

— Խըրիսթագի էֆէնտի իլէ Մ. Զա-
րիֆինն, իսթանպուլուն թիւթիւն իմ-
թիւաղընը թահսիլ իլէմիշէր տիւր տէ-
յի հէր նէ գատար տիւնքի Նիւսխէ-
միլդէ պիտիլիլիսի իսթիսէ տէ, հէ-
նուգ թահսիլ իլէմիշ օլուննապ, ֆա-
ղաթ, չու աթիտէք շարթլարա տէ-
րիւհտէ իլէմէքիլի Պապը ալիսէ թէք-
իֆ իլէմէքտէ տիւրէր, չէյլէ քի,
Եալընըլ իսթանպուլ վէ ճիւլարը թիւ-
թիւնն եւտի վահսի ուսուլի իւզ-
րէ իտարէտիլն, սէնէվի 100 պիւն լիւր
պէտէլ իլէ տէրիւհտէ իլմէք վէ էն
էտան ճիւն թիւթիւնն պէհէր օգկա-
սը երիմի վէ էն ալէա ճիւնն, 200
ղշա, սաթմադ վէ թիւթիւն կէօմիւ-
կի րուսուսու իլին տալի, սէնէվի 160
պիւն լիւր վիլմէք շարթը իլէ, պէշ վէ
Եալուս օն պէշ սէնէնէ գատար իլթի-
ղամ իլմէքիլի հիւքիմէթի սէնիյէնէ
թէքիլի թիւթիւնն օլուն, սէյլէնտի-
կիլնէ նէգարէն, մէթթիւր թէքիլի Պա-
պը ալի թարաֆընտան գապուլ օլու-
նուպ, գարաթնամէյի իպթիտայիլէսի
իմզա օլուննապ իւզրէ պուլուննապ ի-
սէ տէ, պիւր այ միւտտէթ իլինտէ,
մէթթիւր պէտէլտէն 100 պիւն լիւր
ֆաղա իլէ թալիլ գուհուր իլէտիլի
վէ միւսայիլէյիլմա թարաֆընտան
ղամմը մէթթիւրուն իմտաննա րույի րի-
ղա կէօմիլէրիլմէտիլի հալտէ, գարաթ-
նամէյի մէթթիւրուն ֆէսիլի իլէ, թա-
լիլի միւսայիլէյիլն իւհտէսիլէ իհալէ
օլուննապ, վէ կէօմիլիլմա մէթթիւր
րուսուսուսու տալի, քէգալիք պու-
միւտտէթ իսթամմէն տէկիլն, էթրա-
ֆը իլէ տիւլիւնէլէրէք, ալիսէր պիւր
ֆիմէնէ իլզամ իտիլ թիւթիւնն իսու-
սուսուսու հիւքիլմէթի սէնիյէնն հու-
գուգու պուլուննապ տըր : Հէր պիւր

չէհրին թիւթիւն իմթիւնապ պէյլէ
բարա բարա սաթմադ տըր :

— Այսթիլէֆանստան տէմիւր Եօլ-
մէրքէգինէ կիտէն իօլուն, Եօլմուրա
գօլայլըգ օլմադ իւզրէ, չուէ թար-
ղընտա թէսվիլէ վէ թանգիմ գըլըն-
տըլը կիպի, Մաղըր քէյ թարիքիլն
տալի, օլ վէ ճհ իլէ թէսվիլէ վէ ին-
չապէնա, Նուֆիա նէգարէթի ճանիպիւ-
տէն գարար վիլիլէրէք, լաղըմ կէլէն
ամէլիսթիւնա իպթիտար օլուննապ
տուր :

— Չէքմէճէ իլէ Եարըմ պուրկադ
պէյիստէ իլէմէքտէ օլուն չըմէնտը-
ֆէր իսթիլթընն պաղը մահէլլէրի չէօք-
միւշ օլուննապ, թամիլ թէքմիլ օ-
լուննա տէկիլն արապալար իլէմէհէճէք
տիւր :

— Լօյտ նաւ Ավսթրիա վարօր գուժ
բանիւսընն Տէրսատէթտէ պուլու-
նան մէմուրլարընն, վաղթ ու հալէ
Նիւսխէթէն, մաշալարընն տու պու-
լուննապուլուն պէհտէ պիւրէ, քիֆա-
յէթ իտէճէք գատար արթըրմապը-
նա վէ օլմապըր սուրէթտէ, ուսու-
մէն իլէրիլն թաթիլ իլէմէհէճէքիլնէ
տալիլ պու տէֆա մէթթիւր գուլմա-
հանն իտարէթտէսիլնէ պիւր արղու-
հալ թաղալիմ իթմիշ օլուննապ իլի-
տիլիլ տիւր :

— Տէրսատէթտէ կէլմէք իւզրէ,
Մարսիլիստան հարէքթ իթմիշ օլուն
Պըրանսըլ միստա վարօրունուն Եօլ-
տա մաքիւսապ սաղաթլիւնարադ թա-
միլի իլին Աթաուս լիմաննա կըրմէ-
նէ մէթպուր օլմուշ օլուննապ, տն-
նապ էօնիւմիլդէքի բաղար իլթի-
սի կիւնիւ Տէրսատէթտէ կէլէպիլէճէք
տիւր :

— Տիւնքի կիւն, Արշիտիք թան
հաղթէթիլէրի հուլուրի հաղթէթի Ծա-
հանէնէ չըգապ շէրէֆինն նալիլ օլ-
մուշ տուր :

— Իշ պու շարէմպիս կիւնիւ, Սա-
րաղամ հաղթէթիլէրի սարալը հիւմա-
հունա պիլ ալիլն, ալաշամա գատար
Զաթթ թանտարիլէրի իլէ իսթիլարէ
իլէմիշէր տիւր :

— Պտ էմիլ Շահանէ, պիլա մէմու-
րիլէթ վիւքէլա օլուն Ռիգա բաշա
հաղթէթիլէրի մաւալը, այտա 20 պիւն
ղշա արթըրմապ տըր :

— Բիլգա բաշանն, Էէնիտէն Սէրաս-
քէր օլմապ իսթիլմալտէն պուլուննապ
ղու սէյլէնտէքտէ տիւր :

— Չարչէնպիս կիւնիւ իթալեա սէ-
ֆիլի քօնթ Պարապուրի ճէնապիլի
Պապը ալիլէ կիտէրէք, Սաթարղամ
հաղթէթիլէրի վէ իսթիլիլն նաղըր բա-
շա հաղթէթիլէրի իլէ ուզուն պիւր միւ-
քէպէմէտէ պուլուննապ տուր :

— Ուլաճ Պուրտան տէնթօտ Մ.
Ըսթրաթ, տիւնքի կիւն մէթպուլն Պու-
րէշ ճանիպիլնէ միւթէվէճիհէն իս-
թանպօլտան հարէքթ իլէմիշ տիւր :

— Իզմիւթ թարաֆընտան տէմիւր
իսթիլարըն վաղ օլուննապ պալա-
մը օլուննապ իլիտիլիլ տիւր :

— Պունտան պիւր այ մաղապտէմ,
քէնտիսիլն ալիլ ու կիլիֆթ իլմէք
իսթիլիլ օլուն գալաթա սալապը նէօ-
պէթի ճիւսաքիլի էօլտիլիլն ապէր,
պու տէֆա թըրապընտա էլէ կէլիլիլ-
միշ տիւր :

— Յունիտը Գու սալիլմէ թէլէկրաֆ
մատտէսի իսթիլիլնապընտա պիւր թա-
ղըմ էսրալար մէյտան չըգմըշ տըր,
չէյլէ քի, ալթը տէֆա, կէլէն թէլէկ-
րաֆընտան մալիլ տէյիլթիլիլէրէք,
սալիլմէ թէլէկրաֆը Եարըմը օլ-
տուլուն թահղը օլուննապ տուր :

— Կէլէն ճիւմա իլթիլէսի կիւնիւ, 50
Եալընտա օլուն իսթա գատընն պիւրի,
Գարա քէյլտէ քէնտու քէնտուի տէ-
նիլէ աթմիշ իսէ տէ, տէր հալ էլթի-
չիլիպ սաղ սէլիմ տէնիլդէն չըգարըմը
վէ պու հարէքթիլն սէպէպի սիւ-
ալ օլուննապ, ալիլ ու մահապալէթ
գուրպանը օլմուշ օլուննապ անալըմը
տըր չէյլէ քի մաշալար օլուն քիմէնէ
քէնտիսիլն Եիւզ իսթիլնէ պըրադմը
օլուննապ, պու սուրէթիլն ճանը-
նա գատար իլթիլէ իսթիլիլ տիւր :

— Սաթարղամ հաղթէթիլէրի, իշ պու-
սալը կիւնիւ, պիւտէնիլն նէլիլ իլին
լաղըմ կէլէն էմնամէյի իմզալարմը
տըր :

— Թօսգանա արշիտիլապը թան
հաղթէթիլէրի, տիւնքի կիւն Սաթար-
ղամ հաղթէթիլէրին վէ վիւքէլայի ֆի-
լսամ հաղարաթէնա գարըլը վիլիլթա
վիլիլ տիւր, մէթթիւր միւսապիլթիլ
միւշալիլէյի հաղթէթիլէրին իլզամէն
Պապը Սէրասքէր մէյտաննապ ուֆադ
պիւր Եօլմալմա թալիլի իհրա իսթիլիլ
տիւր :

— Պիւլիք աւտապա պիւր Բուժ տէլի-
գանիլը քէնտի ճաննա գատար իլթիլէք
իսթիլիլ կիպի Արնալուտ քէյլիլնտէ
տալիլ պիւր Բուժ տէլիլգանիլը քէնտի-
սիլն տէնիլէ աթարադ էօլմէք իսթիլ-
միշ տիւր : Տէլիլգանիլն ֆալիլապը,
մէթթուսուն էվէնիլմէսիլնէ գարը կէլ-
տիլի ճիւհէթիլ, տէլիլգանիլ տալիլ տէ-
նիլդէ պօղուլմա գարար վիլիլ, ֆա-
ղաթ Նիլիլթիլն մէվէլիլ ինզայէ վաղ
իլլէմէքտէն, սէվիլիլիլն իսթիլիլնէ
կիտիլ, գարալու Եարը պուլուգ ա-
շար վէ էլիլի իւզրէնն պիւր մէթթուպ
իլէ պիւր քէսէ Գօր վէ պատէհու տէ-
նիլ գըրըննա Թօղու գօշար, Գըրըն
քէտէրի մէթթուսուն քէնտէրտէն կէօ-
րիւպ շիւհէնէ գահիլ օլուն, վէ աճէ-
լէ իլէ աշար իլէնէք տէլիլգանիլն
արգապէնտան գօշար վէ մէթթուսուն
տէնիլէ աթարաղընն կէօրտէքտէ,
քէնտիլ տալիլ տէնիլէ աթարը վէ ի-
քիսի տալիլ Եիւզմէք պիլիլթիլթիլն-
տէն, շիւհէնիլ պօղուլմա գարար իսթի-
լէք գալընը Եարը վաղթիլնտէ գօշար
պուլարը գուլթարմապալար իսթիլ :

— Ալաֆրանկա մարտ 12 թարիլի
իլէ Սէն Բէթըրապուրիտան ալընան պիւր
թէլէկրաֆ, մէթթալ ինսաթիլիլ հաղ-
թէթիլիլն, վիւքէլա գօլթիլիլնէ
րէյիս նապա իսթիլիլ օլուննապ, հէր
նէ գատար պիլիլթիլիլ իսէ տէ, նապ
օլուննապ, սէֆիլիլ միւշալիլէյի հաղթէթի-
լէրի օլմապ, իլլա քէտէրէրիլ ժէնէ-
րալ ինսաթիլիլ տիւր տէյիլ գանն օլուն-
նապ տըր : Մէթթիւր թէլէկրաֆը
գօլթիլն տէսիլն չէյ, պու կիւնէ գա-
տար քէնտիլ իսթիլիլն իսթիլիլ թահ-
թընտա պուլուննապ օլուն տալիլիլ վիւ-
քէլա մէթիլիլ տիւր :

Լ. Թ.

Երտան Երալ էթիլն ֆիլիլթիլ արթ-
մաղապ վէ ճիւնիլն ֆէնալաշմաղապ
օլմապ հաղթընտա իսթիլիլ Էհալի-
սի հաղթան իլթիլիլն իլլէմէքտէ տիւր
էթիլ ֆիլիլթիլն պու սօն կիւնիլտէ
չիմտիլէ գատար էմալիլ կէօլիլմէտիլ
տէրէճէն չըգարընն սէպէպիլիլն
պուլուննապ տէքմէ պէհտէ իլթիլիլ
Հալ պու քի, պաղը մատարապալարըն
իճրա իլթիլէքտէ պուլուննապ տէ-
սիլիլէր, հէր նէ գատար, էթիլն ֆի-
լաթթ արթմապնա սէպէպ օլուն իսթի-
տէ, ճիւնիլն ֆէնալաղընա սէպէպ օ-
լուննապ տէրէքտէ տըր : Վէ շու-
հէքտիլիլն մաղալիլ կէօրիլնէ հալ-
իսիլ, իսթիլիլ օլուն էթիլ ֆիլիլթիլ

արթմաղապ ճիւնիլն տալիլ այնի վա-
ղթմա ֆէնալաշմաղապ օլմապ հէր
վաղթ միւշալէտէ օլուննապ օլ-
տուլունտան, արթը, իսթիլիլ Է-
հալիլիլն պիւր իսթիլ վաղթմապն պէ-
րու պու պապտէ չէքմէքտէ օլուննապ
գահիլթիլն սէպէպիլիլն օլուննապ
արալը տէֆ վէ իզալիսի վաղթ ու
գլմանը կէլիլիլ տիւր գանն իտէրիլ :

Ճէլէրէլիլն թամալ, վէ սալիլանէ
պուլուննապ, վէ Եօլարըն ֆէնա-
լըղը, վէ պիւր մահէլլալն տիլէր պիւր
մահէլլէ րահաթ վէ շարուգ սուրէթ-
տէ կիլմէք իլլն լաղըմ կէլէն թարիլ-
լէրի պուլուննապ, մէմալիլիլ մահ-
րուստէ էթիլն պահալուննապ վէ ճիւ-
սիլն ֆէնալաշմաղապ սէպէպ աւտ
օլուննապիլիլ իսթիլ տէ, պաղընա սէպէպ
պուլուննապ տէյիլ տիւր, պիլգէն, տահ-
իլիլիլ վաղթ, պու հալիլն սէպէպիլ-
լէ, հալիլանաթիլն աղալուննապ վէ ճիւ-
սիլն պօղուլմապ տըր տէրիլ :

Լ. Թ. Եթէն պէրու, ճէնուպիլ մէմա-
լիլիլտէ չօղուգ հալիլանաթ էթիլիլ-
մէք վէ չօղալմաղ տէյիլ սէյլէնտիլիլն
իլթիլ միլիլ տիւր, իւք պիւր պաղընապ
պու սէյլէնտէն սէօղիլ գապուլ իլթ-
մէն լաղըմ կէլիլ էլիլ թիւրիլապ վէ
պու իսթիլիլնապ պուլուննապ տա-
վարարըն պուլուննապ տէֆիլ
հալէ պաղաճաղ օլուն իսթիլ, Եուննա-
տա, տալարըն աղաճալարտան աղ տըր,
ֆաղաթ, օնուն Եերիլն տէ Էհալիլիլն-
տէն զիւտտէ քէլիլ վար տըր :

Հալ պու քի, ճէնուպիլ Էեալէթ-
լէրտէ տալար Էթիլիլն տէյիլ հիւքմ
իլթիլտէն, պաղմալը քի սահիհէն
Լ. Թ. օլմապն ճէնուպիլ գըլթալարընտա
տալար իլթիլ կէլմէքտէ մի տիւր,
իսթիլ, իլթիլ իսթիլիլնապ վէ իլթիլ Սի-
չիլիլապա պուլուննապ մաղալիլիլ օլմապ,
Էյլէ կիւնէ իլէք, Էօքիլ վէ պուլա
Էթիլիլնապ տիւր քի լ. Թ. օլմապն չը-
մալիլ գըլթալարտա հուսուլէ կէլէն հալ-
լանալարտան աշարը գալմաղար :

Իմաի սուսու վէ հալապը միւլիլիլ
օլուն մէմալիլթիլն ճիւմէսիլնտէ հալ-
լան Էթիլիլիլիլիլն գապիլ օլուն, տն-
նապ պուլուննապ թարապըրը, մէ-
րալարընտան վէ էյիլ պաղընալարըն-
տան պալլը տըր, վաղըն տալարըն
պէյիլմէսիլ վէ ճիւսիլ էյիլ օլմապ իլլն,
պալլընա, Էեալէճէլիլն վէ իլէճէլիլն
տիլգաթ օլուննապ տըր, ֆաղաթ
պուլուննապ շու նէլիլ չըգարապա-
լէյիլ տալար հուսուլէ կէլիլիլն իլլն
էյիլ մէրա Էլիլիլիլ տիլիլիլն, իլլա
մէվիլիլն կէօրէ կէնէնէք վիլմէ-
լի, աղ Եօլարը, հալապալար մահէլ-
լէրտէ իւքեալ իլթիլիլն, էյիլ պաղ-
մալը, վէ հէր շէյլէն զիւտտէ տա-
մէլըղարա ալիլաթ օլուննապ տըր :
Տալար պէպէնէլիլն իլլն պալար
պալլընա իլթիլիլ օլուն շէյլէր տիւր :

Իսթիլիլիլ օլուննապ հալիլանաթ իլլն
տէրէճէլիլն իլլալիլն ճիւմէսիլն
մալիլիլ տիւր, ֆաղաթ, իսթիլիլիլ
պուլուննապ մալաֆիլապ օլմապ իլլն պի-
լիլիլիլիլն տէ գատար Եօլուննապ,
չալընըլար վէ սարթը զիւն իլլէմիշէր
տիւր :

Իսթիլիլիլ օլուննապ չիլիլիլնապ,
հալիլանաթը, Եալընը ճէսիլ պիւր
չալընա սալը վիլիլէք օլմալմաղա-
լիլիլիլ իլթիլիլն, իլլա, Էեալէճէլիլ-
նիլ տէյիլիլիլ, ալա Եօլարը, Էալթ-
տըլարը գալթաղաղարը մահէլլէ տիլ-
ղաթ իտէր, չիլիլիլիլիլիլն իլթիլիլն տա-
մէլըղարա տիլգաթ իլլն սէյլէ, չիլիլ-
լէթմէք իլլն գանդիլ վաղթ միւսալիլ
օլուննապ պիւր վէ պալլընա, իլլն
գըլմէթէ պըրապ մաղ :

Մէմբերի մահաբերութիւնն արագիւտի վէ իզլիմի, սըլըր վէ պուղա եւ թիւիւ-տիրիւմսինէ էլ իրիւմէզ մի վէ ինկիլիթէ-րատա օրտուղու կիպի պուրատա տա-լիսի արիւտիւր օրտուղու տիւնի հայ-վանաթ հուսուլէ կէլմէզ մի, էվլէթ հէմ էլ իրիւր վէ հէմտէ հուսուլէ կէլիւր մէմալիքի մահաբերութեան թապիւր չայըր-լար եօգ տէյիլ տիր, թուլթալըմ քի պուրատան էլ ի սէնէ էվլէլ, ինկիլիթէ-րատա օրտուղու կիպի, պուրատա տա-լիսի էլ իրիւթէք գատար չայըր պուրտն-մասըն, Բուսէլինէ վէ մէմալիքի մահ-րուսէնին սայիր մահէլլէրինտէ պու-լունուպ էօյլէնէ ղէր իտիլմէնէրէք եւիզ իւսթիւ պըրադըլմըզ վէ հիւ պիր իշտէ գուլանըլմաթըրնտան պիր ֆայիտէսի օլմաեան սէրմաեէ կիպի մահաբերութեան պըրադըլման, ֆադաթ ազաճըզ ղէր ի-տիւթիւթտէ թիւթէնէզ իւպիլինէլէր օ-լապիլիքի հիւսապըզ թօլրադըլմաթա սանաթ լէ չայըրլար եւ թիւթիւթմէք կիւճ պիր շէյ տէյիլ տիր :

Յէննի գիրաթիւն աշինա օլան ղէ-վաթըն գալլինէ նէլարէն, մէմալիքի մահաբերութեան, տալթըն գիւսաթէնէ վ-մէքտէ օլտուղու քեաթիլի հուսու-պաթ վէ նէպաթաթ մէմալիքի տէ, պիր իսպլիլ վադըլմաթան պէրու մէմա-լիքի մահաբերութեան ալէա գօտուս պու-լունուպտա, ֆադաթ սըլըր վէ ինէք-լէրին ճիւսի պօզուլմուշ տուր, նասըլ-քի պու տէտիլիմիլէ իսպաթ տըր, մէմալիքի հայրաթիւրըն գաթուս վէ պօյ-լարը գըստա պիր հալտէ պուրտնմա-լարը : Վազթի իլէ թիւթիւթիւրա մէզ-քիւր հայրաթիւր պօյլու վէ սէմիլ ի-տիլէր, ֆադաթ պու կիւնքի կիւն ճիւսիլէր պօզուլմուշ տուր : Իսպի, հայ-վանաթըն պու սուրէթ լէ թէլէթ օլմա-լարընէն սէպէպլէրի էնիւնիւ արտադ-պու հալէ պիր չարէ արաճալընը, եօգտա, էրուսանիլթանտա օլտուղու կիպի, մէմալիքի մահաբերութեան տալիսի եւվաթէ պուլիւթըն հայրաթիւ-թըն պիլթիւն պիլթիւն ղայպ օլա-ճադը չիւթէթիլ տիր :

Ինսան քէնտի իմի սպէսինտէ հայ-վանաթըն ճիւսի պօզուլմաթըն սէպէպ օլան իստուսլարըն ճիւսիլէրին չարէ պուլապիլիք, չիւնքի, մէզքիւր սէպէպ-լէրին պալընալարը, թապիլի չայըր պուրտնմաթան մահէլլէրաթէ սանաթ լէ հուսուլէ կէլիլիլլէր չայըրլար մէվաթու օլմաթընտան, վէ հայրաթիւն եւ թիւթիւթ-լիլլէրին, քէնտի սանաթ լարընտա լա-ղըմ կէլէն մալիմաթ լարա աշինա օլ-մաթալարընտան, վէ հայրաթիւթըն եւ-տիլլինէ իշտիլինէ տիգաթ իլլէմէ-լէրինտէն, քիթայէթ իտէճէք գատար եւէլէնէք վէ իլլէնէք վիթմէլլէրին-տէն, վէ իտաթալըզ գուհուրինտէ իգ-թիլա իտէն մուսլիմէ հադըլմաթա մա-լիւմաթ լարը պուլունուպտաթընտան, հայրաթիւթը ղահմէթի իլլէրաթէ իս-թիլիտաթ իտիլմէլլէրինտէն վէ իլլէ ղը-մէթէ պըրադըլմաթ տաթըլըլարա տիգաթ օլունուպտաթընտան իգաթիլթ տիր :

Տաթըլըլարա տիգաթ օլունուպ-տաթը, հայրաթիւթըն ճիւսի պօզուլմա-թըն սէպէպի էվլէլի տիր :

Հալ պու քի, մէմալիքի մահաբերութեան հայրաթիւթըն պօզուլմաթըն պատի օ-լան մէզքիւր սէպէպլէր օրթաթան գալ-գալիլիք, ֆադաթ, պու կիւնքի կիւն մէվաթու օլան հայրաթիւթ, մէզքիւր սէպէպլէրին տէթ իտիլմէլլէրինտէն իս-թիլիթաթ իտէմէլլէր, չէօյլէ քի, հայ-վանաթիլլէրինտէք իլլին եւէնիտէն նէ գատար ալէա պիր օլունուլ իթթիլադ

օլունուպ, եւէլի հայրաթիւթ իգաթիլիտէ տաթա գալիլիք ալէաթիլի կէթիւ-լէճէք տիր :

Իմտի, չիմտիքի հայրաթիւթըն թէճ-տիտի հալ իլլէմէլի իլլին, էճնէպի մէ-մալիքիլլէրտէն գատար թաթիլի իլլէ պիր թաթըլմաթա ճաթըլըլար կէլիլիլլէք լաղըմ տըր : Մէզքիւր եւէնի ճաթըլըլա-լար, պուրա հայրաթիւթըն իլլէ չիթիլ-լէշտիլիլլէր չիթիլլէշտիլիլլէք, էլի հայ-վանաթիլլէր եւ թիւթիլլէրինտէք իլլին սայիր մէ-մալիքիլլէր նէ թաթիլ գուլանուպտա իտէլլէր, տիլի թաթիլի գուլանուպ-քի պու սուրէթ լէ հէմ հայրաթիւթըն ճիւսի էլիլլէլլէր, մէգտար չոլալըր վէ պիւսանէն ալէյ հարաթը չոգ սիւրմէ լիպ ֆիւսաթը տա թէնզիլ պուլուր :

(Ղ. Հէրուլ)

... իմադիլիք
Չորեքշաբթի իրիկուն Բերա՝ շատ հետաքրքրական ու կարեւոր առեւտ-խօսութիւն մը ըրաւ Մեծ. Տր. Միւսա-եան էֆէնտի, «Բնախօսութեան» (ֆի-լիթիլի) վրայ, ցուցունելով թէ ինչ-պէս իմաստութեամբ եւ քաջամալ ստեղ-ծաւած մըն է մարդը և թէ նորին ներ-քին բոլոր գործարանները ինչպէս մեծ հաւատարմութեամբ իրենց պարտա-ւորութիւնները կը կատարեն . ուստի և հետեւապէս՝ մարդու պարտաւո-րութիւնն է պէտք եղած սնունդը օ-րինաւոր չափով ստամոքսին տալու մասին մեծ գգուշով թեմաք հոգ տա-նիլ . առանց մտախելու կամ ընդ-միջե-լու նորա գործողութիւնը և թէ աս մասին եղած անհոգութիւնը՝ անձնապա-րտութիւն կրնան համարուիլ . որուն վրայ շատերը չեն խորհիլ, կարծելով թէ անձնապաւնութիւն՝ միայն մաս-նաւոր կեցիւր ինքզինք մեղքներով կըլլայ :

Իրական կամքը մը և ուրիշ մեծ Արեւելի տր ներկայացուած էին՝ ա-ւելի զիւրքընտէրի բրին առեւտխօ-սութիւնը : Այս պատկերացը և կամա-քին վրայ ցուցունելով՝ պէտք եղածին չափ պարզից գործարանաց գործելու եղանակը, որն անտարակոյր բոլոր սն-կընդրաց շատ օգտակար եղաւ : Հոն ներկայ եղող բազմաթիւ ունիւրիւրը, որոց մէջ նաեւ ընտիր մաս մը ազնու-ուհի Տիլիյալը ալ կային, մեծ ուշադ-րութեամբ մտիկ ըրին, և անտարակոյս երկու սեռերն ալ քիչ օգուտ չի քա-ղեցին առօրյապէս իրենց նկատմամբ տրուած խրատներն ֆաշայայտ է թէ աս տեսակ ուսումնական առեւտխօ-սութիւնը որքան օգուտ կրնան ընել մեր ազգին, և կը յուսացուի որ Բե-րայի մէջ սոյն ընթացքը պիտի շարու-նակուի խիստ օգտակար կերպիւ :

Յաջորդ ճառը պիտի խօսի նոյն սը-րահին մէջ, Նուպարեան վարժարանի գաղափարներէն մեծապատիւ Արա-համ էֆէնտի Ամիրխանեանց գիտնա-կան անձը, «Այրման» (հըր) վրայ հա-ղերձ քիմիական փորձերով :

ԼՍԱՐՍՆ

Ա. Բ. Գի. Բարեկամ ընկերութեան Մտաթիլոյ
1872 մարտ 4 շաբաթ գիշեր ժամ 5

Պ. Սիւրուհի զրօնաբանը բաց է եր-կու սեռի համար, ուր պիտի առեւտ-խօսեն Մեծ. Կարապետ էֆէնտի Պադ-ճեան և ուրիշ ազգային մը :

Մուտք 2 դշ .

Ի գիմոց վաճ. Ժողովոյ

Մ. Սիւրեան

ԻԼԱՆԸ ՄՈՒՀԻՄՄ

Իլ պու սալը կիւնիւ վէֆաթա ալ-քիլ եաշընտա վէ պասմա էնթարիլի Սայիտ իսթինտէ պիր չօճուգ զայպ օլ-մաշլէլ օլ կիւնտէն պէրու մէյտանա չըզմըլ օլմաթըլընտան, մէրգուլ չօ-ճուգ հէր քիլմին եանընտա իտէ Գա-լաթաթա վազը Բէրլէմպէ համաթընա կէթիլլէրինտէ մախսուսէն րիճա օլու-նուր :

ԻԼԱՆ

Պէշ կիւնտէն պէրու պիր քեաղըտ իլլինտէ իւլ գըթա իլմու խապէր սա-լըմըլ քէթիլի մէյտանտան Պաղչէ գաթուսուս գատար օլ մահէլլտէ պը-րադըլմը, հէր քիլմ պուլմուշ իտէ չար-շը իլլինտէ Աստարճը խաթընտա թիւլ-պէնտէլլէրին լոնճա օտաթընա կէթի-լէնէ եաթըմ լիւա վիլիլիլ :

ՍՕՆ ՀԱՎԱՏԻԱԼԵՐ

ՖԲԱՆՍԱ

Բարիս, 13 մարտ

Միլլէթ մէմբերինտէ վազը օլան միւ-ճատէլտէն անշալըլըլընա նէզարէն, հէնուգ 140 միլեօն ֆրանկը վիլիլի թարհ իթմէք լաղըմ կէլմէքտէ տիր : Մէմբերն չէտիտ սուրէթտէ միւճա-տէլէ վազը օլմուշ տուր : Մէմբերն գաղափարն իթաթ իլլէմէսի իլլին Մ. Պըրէսսօնա տալլէթ օլունտու :

Մ. Լըֆրանըն գաղափար լայիհատը հադըլմաթ գաթիլիտէն գալլմէ ալ-տըլըր րաթօրթօ, տիւնքի կիւն թադ-տիլ օլունտու, գաթիլիտէ իլլէ հիւ քիւ-մէթ միտնէսինտէ թէքմիլ իթթիլթադ հիւքմ իլլէմէքտէ տիր : Իլլէ էվլէլ գօ-միսիոն թարաֆընտան գաթիլ օլու-նան գաղափար լայիհատը թաթիլ օլուն-մաթը . եալընըլ մէքըրի րաթօրթօ, հիւքիլմէթի խօշնուտ իտէճէք տիր, հիւքիլմէթ, գաղափար լայիհատըն գա-թիլ օլունտու, հիւքիլմէթին վէ վիւթէլանըն, մէմուրիլէթիտէ տէվաթ իտիլ իտիլթա իթմէմէսինտէ չարթ կէթ-թէրմէնէճէք տիր : Ինթիմալտէն օլ-տուղու իւզըրէ, միլլէթ մէմբեր, մահը հայրին 28ինտէն, ապրիլ 25 է տէք թա-թիլ իտէճէք տիր :

Բըրէնա վէ բըրէնա տը կալ հա-զարաթը, Գանա կիլմէք իլլին պու կիւն եօլա չըքտըլար :

Բոմաթաքի Յրանա սէֆիլի Մ. Յուրիլէ, մահէլլէր մէմուրիլլէրին կիլթ-մէք իլլին պու հաթիլա եօլա չըքաճադ տըր :

Բոմաթան թարաֆըլըլա եաղըլտը-ղընա նէզարէն, բարա հադըլմէլլէրի, վաթիլթան ոտարաթընտա գալմաեա գա-լար վիլմիլ տիր :

ԻՆԿԻԼԻԹԻՐԱԼ

Լօնտրա, 13 մարտ

Ամէրիկանըն ճէվապնամէսի պու կիւն պուրաթա վարիտ օլուն :

Մըր Հէնրի Էլիլթ, պու կիւն, զը-րալիլանըն հուղուրունա չըքմըլ տըր :

ԱՎՍԹՐԻԱ-ՄԱՃԱՐ

Վիեննա, 13 մարտ

Ալալաթի զաղէթալար, բիւպաթը-ղըն, ալթիլիտ-օմմալը պանդաթընա էլի գաթիլ լիլլէթ իթմէքտէ օլունտու նու թաթիլ իլլէմէքտէ տիրէր Նիւ-տիտէն սէհիլլէրին պաշ իթմէքտէ օլ-մալարընա պադարադ, մէքըրի պաշ-գաղափար սէհիլլէրինտէն բէք չոգ իմը-նըրաճաղը մէմուլ օլունտու : Մէքըրի սէհիլլէր, պուրաթա 143 ֆիլթիլլէր, եա-նի, բիւպաթա չըքաթըլան ֆիլիաթտան

13 ֆիլթիլլէր զիւստէնէ օլարադ արմն-մադտա տըր : Բըրալաթա վէ Յրանք-ֆիլթիլթա 142 ֆիլթիլլէր իթմէք տիրէր :

ԻԹԱԼԻԱ

Բոմա, 13 մարտ

Տօգուղունու Պիտա բարա հադըլմէ-լէրի, ալալ չէհրիլթի թէքը իթմէմէ-նէ գաթար վիլմիլ տիր : Ուսուլի առ-քէրիտէ իտիլալ օլունաճադ թէպէտ-տիւլաթը թաթիլ թէֆիլլէր ալմադ ի-չին նասպ օլունան գաթիլիտէ, օրտու-նուն եւէնիտէն թաթիլլէրինտէ տալիր օլան գաղափար լայիհատըն թաթիլ իլլէրի :

ԱՂԱՆՆԱ

Պէրլին, 13 մարտ

Որտու ժէնէրալլարընտան տէթիլթ-նէֆէրինէ 300էր պլին թալըր ինսան օ-լունտու : Սայիլլէրէ տալի, օնտան աղ պիր մէպալ զիլիլիլ տիր :

ՍԻԻԼԻԵ ՊՈՂԱՂԸ

Բարիս, 13 մարտ

Պու կիւն թէճէմիւ իտէն Սիլիլ զօղալը սէհիլ սահիպէրին մէմբիսի, իտարէ մէմբիլիտէն, վիլիլիլլէրին թաթ-սիլի իլլին եւէնի էսաթը գաթարալաթը-րաթադ, վէ չիմտիք ումուլի չիլթէթիլ, իտիլիլ պիր Յրանըլ չիլթէթիլլէր թաթ-վիլ իտիլլէրինտէ րիտա իտէրէք, գա-նունաթէնէ մալթապըզ սուրէթիտէ հարէքթէթ իլլէմիլ օլունտու թանը-մըլ տըր :

ԹԻԻՃՃԱՐԻՅԻ

Լիվրբուլ 15 մարտ

Միլլէրիլ Էլու Յրիլան բամալա, 11 5/8
Սալմը 10.000 պալա
Բիւպաթ աղըր :

Լոնտրա 14 մարտ

Էսթաթը Ումուլի 51-5/8
1869 իթթիլլարալը 61-7/8
1871 » 75-1/2
Բարիս 14 մարտ
Էսթաթը Ումուլի 51.95
1869 իթթիլլարալը 516

ՍԱՐԱՓԻՅԻ

ԳՍԼԱՅԱ ԲԵՄԱՅԸ

Էսթ Ում 2 Մարտ տալմաթ գաթ 53-57
» » 5 Մարտ տալմաթ 56-02
» » Մարտ 5 86-
Իթթիլլարալ 1868 541-
» 1869 758-
» 1869 516-
Սոսիլլէր ժէնիլլար 12-58
Քրիլթ » 16-13
Երմէնթիլթ սէհիլլէրի 175-
Թրաթիլլա հիլթիլլէրի 1513 դշ
(ճէտիլ) սոսիլլէր Սալմըր 1523
Թուրք աղաթիլլար 1523

ԱԳՃԷԼԻՆ ԲԵՄԱՅԸ 5 ՄԱՐՏ

Ինկիլլէլլարալ 169-07
Երաթըլ ալթիլլաթ 86-58
Բոլ » 39-10
Երմէլլէր ալթիլլաթ 51-27
Պէքալ Մէմբերիլլէր (ֆարալը 1-50
Պէքալ վէ մէթալթ (ֆարալը 103-3/3 103-5/4
Պաղըր » 119-20
Կիլլէլլէր դուրսն սընթաթա 0/0 4 1/2

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ

Հայաստանի հին պատմութեան մասու-ւանդ Հայկազանց մասն՝ որ մեր աղաթ և անաթաթ աղաթիլլաթի հին հիմն ապրմա-նը պիտի լինի, տալիս է նաեւ անաթաթ միջոցաւորաւ տէ և և ֆէրթիլլաթալըն մե-զի տալմաթ տեղեկութիւններով չէ կա-րող գօշ ընել արդի պատմական հետազո-նին պիտի լինան և իմաստալիլլաթի հին մասնիլլէր կարտաթ : Միկ կըլլին հին տարրերու վրայ եղած հետազոտութեանց հակասական հետեւութիւնները, միւս կողմ

մէն Հայոց աշխարհին հին աւերակներն ու արձանադրութիւններն աշխարհիկ աչօք խուզարկելու որ և է Հայ գիտական ընկե-
րութեան մը չգոյութիւնը՝ Հայկական պատ-
մութեան ուսումը հին ու անխմտ շաւղին
մէջ կ'պահանջէ և անոր վրայ նոր կենսատու
ընթացք մը չեն սփռեր : Մեր այս դատապար-
տելի անհոգութիւնն , որով՝ սուսնց որ և
է քննադատութեան՝ կ'օրինակենք ինչ որ
դարձ դարձ հեղինակներն բաւած և գրած
են , ոչ միայն պատմութիւնը տեսակ մը
հինօրեայ անոգի միմիա մը կ'դարձնէ , այլ
և սգոյալի ոգին կը մարէ և կ'ստիպէ մեզ
գիտելու այն արեւելագէտ գիտուններու՝
որ շատ անգամ՝ ճշմարիտ պատմական գիւ-
տերու հետ իրենց յատուկ գրութեան կամ
կանխակալ անտութեան համեմատ՝ քմածին
մեկնութիւններ կ'տան և հիմն ի վեր կը-
տապալեն Հայկական դարաւոր արձանը . . .

Ինչպէս արտաքին պարագաներու՝ նոյն-
ալս մեր էութեան վերաբերող խնդիրնե-
րու մասին իսկ՝ պարտաւորեալ ենք միշտ
օտարին խորհրդին և իմաստութեան գի-
մել և անորմէ լոյս մուրալ : Ինչ կըսենք ,
այս հայասէր հնագէտներուն գործը դիւ-
րացնելու համար՝ հագիւ ուրեմն միտք ինչ
շարժիլ կ'ստիպէ այս դարուս մէջ՝ թարգ-
մանել տալով՝ շնորհիւ քանի մը բարեբար
մեծանն Հայագիտութեան , Հայ պատմու-
թեան լուսատու մատուցեն , այնպէս որ այ-
սուհետեւ թէ այս թարգմանութեանց և
թէ նոր նոր խուզարկութիւններու միջո-
ցաւ Հայերն՝ իրենց քաղաքական և կրօնա-
կան հանգամանակ մասին՝ անգոյ , անծա-
նօթ կամ այլակերպ աղբ մը չպիտի երե-
ւին Եւրոպայի առջեւ՝ ինչպէս որ երեւ-
ցած են շատ օտարագրի անգլիտ հեղինակ-
ներու և ստղկ համագրի մոլեռանդ պատ-
մադարներու ձեռքը :

Եթէ Ասիական աշխարհին հոյակապ այլ
անարժ և ինքնակալ ժողովուրդներ՝ Հնդկ-
կայք և ձենայք՝ գիտութեան թափան-
ցիկ աչքն չեն վրիպիր և իրենց մտիւ թ
անծայր հեռութիւններն անոր հետագոտու-
թեան առարկայ կը լինին այս դարուս մէջ՝
որչաի եւս առաւել հետաքրքրութիւն պի-
տի չարժէր Ասիոյ այն ազգն որ ժամանա-
կաց անհնարին փոխադրութիւններու տակա-
լէն ետեւ՝ քաղաքական ստակալի յեղափո-
խութիւններէ անցնելէն ետեւ , ցարդ կը
շարստեմէ , թէ եւ թշուառ՝ իր բնիկ երկ-
րին աւերակներուն մէջ , և օտար կլիմանե-
րու և քաղաքականութիւններու ներքեւ :
Անտարակոյս ներքին կենսական ոյժեր ու-
նեցած պիտի լինի և ունի այս ազգն՝ որ
կենդանի բոլոր մ'է պատմութեան անի-
րաւութեանց դէմ . . .

Աւերող և մեր ձեռնհասութենէ վեր է
մի առ մի յիշել և մանաւանդ դատել այն
հնագէտ օտար հեղինակներն որ Հայաստա-
նի վրայ խորհրդ ու զրեր են : Տակաւին
կապանքը այնպիսի Հայ հնագէտ մ'որ աղ-
գոյին ողբով քննէ մայլէ ամէն ինչ զոր օ-
տարներ խօսեր են և կ'խօսին մեր հայրեն-
եաց վրայ և մեզի տոհմի քննադատական
գործ մը ներկայացնէ : Արդ՝ մեզի կ'ընկնի
միայն ուր ուրեմն ինչպէս սովոր է , աղ-
ղայնոց ծանօթացնելն այն զրուածներն որ
Հայոց հին պատմութեան կը պատկանին ,
առանց կոյր հաւատ մը ընծայելու ստղկ է-
րաւանք եղարկացութիւններու , որոնց հի-
մունքը հնադրի արձանագրութեանց թեր-
եւս թերի վերծանութենէ կամ թիւր խա-
ցուրթենէ կը ծագին : Ուստի յարմար դա-
տեցինք Հայաստանի հին պատմութեան վը-
րայ այլ և այլ հեղինակներու կարծիքն ամ-
փոփող Պրօքսի համառօտագիրը հանդի-
սիս մէջ թարգմանել :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ
ՐՍՏ ՍՐԵՂԴՐՈՅՄ ԵՒ ՍԵՊԱՏԵՆ ԲՆԱԳՐՈՅ
Պ Պ ՊՐՈՏԵԷ՝

Երբ սրբադրամ (իբրեւ իրիկ) տա-
ռերու բանալին գտնուեցաւ , այս հրա-
շալի գիւտն այնքան զգալի և անժրի-
տելի քայլեր ընել տուաւ եգիպտական
պատմութեան դէպքերու ճշմարիտ ճա-
նաչման համար , նոյնպէս սեպտեմբ և տա-
ռերու ընթերցումն ոչ նուազ հրաշալի
գաղտնիքն՝ այնքան անյայտ անուններ

Մէլանտ ասիական թիւրե արեւ սիւլ-
թէն սը լ'Ագատմի ինքերիւլ տէ սիւանս
տը Սէն Բէթըրպուրի թօմ , սիդիէ մ . 1573
ապրիլ 1871 :

և ժամանակակցութիւններ երեւան հա-
նեց՝ որ Աստուածաշունչի և Յոյն հե-
ղինակներու միջոցաւ ծանօթ եղած ի-
րողութիւններու կ'վերաբերին , նա մա-
նաւանդ՝ այնքան բնագիրներ հայթայ-
թեց , որով ուրիշ արձանագիրներու
մէջ յիշուած յետորդ թագաւորներ
շատ դարերով նախորդ թագաւորնե-
րու կը յարմարին , որ դժպատեհ է
մերժել Շամպոլիօնի և Պ . Պ . Ռալլին-
սօնի և Օպպէրտի ընդհանուր արդիւն-
քն՝ առանց ասոնց գիտուն հակառա-
կորդաց վնասելու : Թէ և կատարեալ
և անպայման հաւատ չմ'ընծայեր սրբ-
բադրամ և սեպտեմբ բնագիրներու
թարգմանութեան՝ որ ստղկ անհաս-
կանալի մնացած շատ պակասներ կը
ներկայեն , սակայն աներկբայելի կ'հա-
մարիմ՝ արդէն պատմական քանի մը
անուններու վերծանութիւնն և այն ժա-
մանակակցութիւններն զոր՝ Ս . Գրոց
Պատմութեան և Յոյն հեղինակաց յի-
շած իրողութիւններուն համաձայն՝
հաստատելու կ'օգնեն , իսկ մինչ ցարդ
մեզի լիովին անծանօթ եղած աշխար-
հագրական կամ արքայական անուննե-
րը կ'ընդունիմ վերաբերութեամբ՝ իւ-
րեւ հաւանական , իրրեւ ապագային
վերապահեալ գիւտերու հիմք : Յիշա-
տակեալ իրողութիւններն՝ որ անտա-
րակոյս աւելի կատարեալ թարգմանու-
թիւններով պիտի փոխարին , իրրեւ նոր
ծանօթութիւններ մէջ կ'բերեն :

Ահա այս մտք պիտի ամփոփեմ'աւ-
տանօր յատկագիտներու հաստատած
ժամանագրական կարգաւ , ինչ որ Խ-
գիպտոսի և Ասորիւ-Քաղդէական պե-
տութիւններու վրայ եղած նոր խու-
զարկութիւններու մէջ Հայաստանի կը
պատկանի :

Նախկին Հայաստանի վրայ իրապէս
ուրիշ բան չգիտենք բայց միայն ինչ որ
աւանդած է մեզ Մովսէս Խորենացին ,
այս է յիսունի չափ արքունի անձերու
անուններ , որոց գրեթէ և ոչ մէկ գոր-
ծը յիշուած է որպէս զի կարելի լինի
դրացի ժողովրդոց հետ յարակցել : Ա-
րա , կըսէ նա , Նինոսի ամուսին , Շա-
միրամի խանդաղին թախանձանաց ա-
ռարկայ եղաւ ի . դարուն Գ . Ա . Զար-
մայր Տրոհոյ պատերազմին մէջ մեռաւ ,
Պարոյր Մարաց Վարդակէսի ձեռք
թագ ստացաւ՝ Ասորեստանցւոյ դէմ
մատուցած օգնութեան փոխարէն . Հը-
րաշա Նաբուքոդոնոսորի հետ երուսա-
ղէմ գնաց և Հայաստան բերաւ Շամ-
բաթ անուն Բագրատունեաց ցեղին
նախապալար . Տիգրան Ա . Կիւրոսի հետ
միացաւ Աշուհակ Մարին դէմ , վեր-
ջապէս Վահէ Ալեքսանդր Մակեդոնա-
ցիին դէմ կռուելով մեռաւ : Այսպիսի
տեղեկութիւն միայն կ'արող եղած է
քաղել Հայաստանի պատմութիւնն 2,
000 տարուանէ աւելի միջոցի մը համար
մինչև Արշակունեաց տիրապետութեան
ժամանակը , 149 Բ . Ա :

Արդ՝ սրբադրամ և սեպտեմբ ար-
ձանագրութիւններու միջոցաւ հնարինէ
մեր այս ծանօթութեանց սահման ըն-
դարձակել և լիովին տարբեր երեսով
ներկայել քանի մը իրողութիւններ , Ե-
թէ և Եգիպտոսի , Ասորեստանի և Քաղ-
դէայի յիշակերտներուն տուած ար-
դիւնքը բոլորովին գոհացուցիչ չեն և
բնաւ չեն լրացներ ամէն պակասները
գոնէ կարելի է հաւատ ընծայել անոնց
վրայ յիշատակուած անուններուն և ի-
րողութիւններուն : Եթէ Հռոմէական
կայսերաց ժամանակէն վեր մինչև Լա-
կոսեան թագաւորներն ելնենք՝ մէկ
կողմէ Ռոմէական երկրեզու վէմը , կա-
նոպի նմանօրինակ երկրեզու կոթողն ,

ու միւս կողմէ Բարկի մեծ մատենա-
դարանին ամանը նկատելով , որու վը-
րայ Քսերքսեսի բեռնագիր և մեհե-
նագիր անունն արձանագրեալ է , հա-
րիւրաւոր պատմական անուններ կ'գտ-
նենք՝ որ բացարձակ ճշտութեամբ կար-
դացուեր են , այն ատեն կ'համարձա-
կինք հետեւեցնել որ նոյն իսկ այս հին
բնագիրները տառ առ տառ քննուե-
լով՝ եթէ ոչ լիովին իմանալի , գէթ ա-
մենայն ապահովութեամբ ընթերցելի
դարձեր են :

Շամպոլիօն , որ մեհենագիր արքու-
նի անուններ հեգեղով՝ կ'ստիպէր իսպա-
րեղուն որ անոնց յարակից եղող խոր-
հրդաւոր հինաւանդ վէպերու իմաստը
երևան հանէ , տը Սասի՝ որ Պիզուդո-
մի և Նախի-Ռուստանի յիշակերտնե-
րու լեզուին այբուբէնը կ'գուշակէր ,
Գրոտֆէնտ՝ որ յատուկ անուններու
միջոցաւ բեռնագիրներու ընթերցանու-
թեան կանոնները կ'հաստատէր , կա-
նոններ՝ զոր վերջէն Ս . Մարդէն , Պուր-
նուֆ ու Լասէն , և հուսկ ուրեմն քա-
լափիտ և ճարտար բանաւորներու լէ-
դէն մը հաստատեցին , ահա ասոնք
են մեր հեղինակներն , Այս գեղեցիկ
գիւտերուն արդի շարունակողներն են
Պ . Պ . Լէպսիոս և Օպպէրտ , ամենէն
ժողովրդական ծառայիչը Պ . Յր . Լընօր-
ման , որուն Արեւելի պատմութեան
ծրագիրը քիչ ատենի մէջ չորս տիպ ու-
նեցաւ , այնպիսի երկրի մը մէջ , որուն
կը մերժեն սակայն բաւական յօժարա-
մտութեամբ ծանր ուսմանց պարագե-
լու յատկութիւնն . ահա այս հեղինակ-
ները պիտի առաջնորդեն մեզ այս մեր
հարեանցիկ հայեցումսի մէջ :

Միջագետաց հիւսիսային կողման
լեռներու միջևը գտնուած երկրին՝ ար-
դէն եգիպտական հարստութեան ժա-
մանակն , այս է 17րդ դարի Բ . կա-
նուանի՝ մեհենական արձանագիրնե-
րու մէջ՝ Ռեպէ , և նոյն երկրի բնա-
կող ժողովրդը Ռեպէ : Եթէ , ինչ-
պէս շատ հաւանական կ'երևի , եգիպ-
տացիք այս անուններով Արեպէ (Հայաս-
տան) և Արեպ (Հայք) կ'իմանային ,
ասիկցի կ'հետեւի որ Արեպէ դասական
անուան սկիզբն իրօք խիստ հին ժա-
մանակաց կ'համարեն : Թէ և բնիկներն այս
անունը հազիւ ուրեմն կ'գործածեն ,
դարձեալ այն միայն ծանօթ է դասա-
կան և արեւելեան մատենագիրներու ,
և ասով Մովսէս Խորենացին կ'արդա-
րանայ , երբ նոյն անուան ծնունդն
Արամին կ'վերագրէ , որ Հայկէն ետքը
6 դ պայազատն է , մեր թուականէն
տասնութ դար առաջ : Պ . Յր . Լընօր-
ման կարծէ թէ Հայաստանի նախկին
բնիկները՝ Քամայ սերունդ՝ Բուլի ցե-
ղէն են , որոնք շատ չանցաւ կորան
հայկական ճշմարիտ ազգին մէջ , որ
Յարէթի ցեղէն էր , Յոնիացւոյ և փը-
պիգացւոյ միջնորդ որ նախորդին տի-
րապետեցին , Այս կարծիքն՝ որ բաւա-
կան յանդուգն է , կ'տեսնուի Պ . Լը-
նօրմանի Արեւելի ծրագիր պատմու-
թեան Բ . հատրին 364 երեսին մէջ ,
թուամէս Գ . նուածներ էր շուրջ 1783
ին Բ . Ա . այս երկրին , և ի՞նչպէս քա-
նոր հարկ կ'վճարէին , նոյնպէս Ասորես-
տանցիք և Արամացիք (Ասորիք) , կա-
րելի է նաև ըսել որ իր նաւերը սովոր-
բար սե . ծովը կ'մտնէ (1) :

15րդ դարուն վերջերք՝ Հռոմէս Բ
Սեստոսերիս , 15րդ հարստութեան թա-
գաւորը , Սիւլիթացւոյ ցեղերը նուա-
ճեց , մինչև Տանաիս , և կողմասեան
(1) Արեւելիքի պատմ . ծրագիր Զ . Բ . եր .
374 , 379 , 384 , 7 , արձանագր . Քաթնա-
քի մեհենին :

պարանոցին մէջ կողքիւր հաստատեց .
Հռոմէս Գ . 1150 ին մօտ՝ հարկ կառ-
նուր քիչ շատ կանոնաւոր կերպով Մի-
ջագետաց երկրէն (1)

Սեպագիր արձանագրութիւններու
մէջ՝ Հայաստան կոչուած է Արմէնիա ,
բայ Պ . Օպպէրտի և Խաւստու (երկիր
Արարտայ) (2) :

Պ . Լընօրման՝ բայ Սիւլիթացի Տիո-
տորի՝ Քեզսիասի կողմէն յիշուած ծա-
նօթութիւններու ճշտութիւնը կուրա-
նայ , Նինոսի հիմնաւ Ասորեստանի ա-
ռաջին պետութեան վրայ , նոյնպէս իր
կողակից՝ իր Շամիրամի ձեռք . Նին-
ուէի մէջ եղած մեծաշինութեանց վը-
րայ (3) : Իր աստութեան նայելով Նինոս
անձ չէ , այլ նոյն իսկ Նինուէն անձ-
նաւորեալ , և իր կարծեցեալ կողակ-
ցին վրայ պատմուածն ասոր համանուն
ուրիշ թագուհւոյ մը կը պատկանի :
Նինուէն այս կարծիքը ճշմարտութեա
նշող մ'ունենայ , վասն զի Երզնայ
Գրոնիկոնի երկու տեղեր , որոց մէջ Նի-
նոսի անունը կերելի , չորս թարգմա-
նիչներ , այս է Զոհրապ , Արգեր , Բէ-
գըրման և Ս . Յերոնիմոս՝ փոփոխակի
և հակասօրէն այս անունը մարդու և
քաղքի անուն կ'ոսկան : Տես Երզնա-
եայ Նիւթոյ ցանկը՝ տիպ . Արգեր , Ա-
տուսա , Պեղէսիս , Նինոս Երէյ և երկ-
րորդ , Շամիրամ՝ Ա . և Բ . նոյնպէս
թարգմանչին ծանօթութիւններն : Ուս-
տի կը հետեւի որ Մովսէս Խորենացի-
ին պատմածը կարծեցեալ Շամիրամի
Նինոսի կնկան վրայ վաւերագրէ ապա-
յուցուած չէ :

Գաղղիացի հեղինակը՝ Հ . Բ . եր . 56
գովեստիւ այլ առանց ճշգրիտ վկայու-
թեան մէջ կ'ըրէ Մովսէս Խորենացիին
տուած ազգաբանութիւնն Ասորեստա-
նի առաջին թագաւորներու վրայ , Բա-
մէն սերեալ , իր թուան որդի՝ Ներ-
րովէն կամ Բէլէն սկսելով :

Բաբ	Բայր
Անիբիս	Բաբիոս
Արեւ	Անիբիս
Քայալ	Արեւիս
Արեւ	Քայալ

Նինոս , այր Շամիրամայ , Նինոս
«Թէպէտեւ , կ'ըսէ Հայ պատմա-
գիրն , այս անձերուն տարիներն Արեւ-
դենոսի գրուածին մէջ՝ ի համար առ-
նուած չեն , սակայն ազգաբանութեան
շարքը ճշգրիտ է : » Իսկ գաղղիացի
հեղինակն՝ այս տեղեկութիւնն որչափ
որ թանկագին կ'սեպէ , այլափոխեալ
ձևով կ'ընծայէ անուններն ու հինգե-
րորդը լուրջեմբ կ'անցնի , Յետոյ կը
յաւելու թէ այս անունները կ'ներկա-
յեն Բաբելոնի , Նիպոլի , Սրբէլի , կա-
ղաքի , այսօրուան Նիւրոք , Քաբորա-
սի վրայ , և Նինուէ-Քոյունուի , որ
հետզհետէ Ասորեստանի առաջին պե-
տութեան հետ խառնուեցան : Պ . Լը-
նօրմանի կարծիքն այսպէս իր պարզա-
գոյն ձևին վերածուած՝ ինձ չափազանց
յանդուգն , եթէ ոչ անհիմն կ'թուի :
Արգարե՝ Պ . Լընօրմանի պատմութեան
ծրագիրը՝ տեղական վկայութիւններէ
և վիճաբանութենէ զուրկ՝ այս տեսակ
շատ մ'աստութիւններ կ'պարունակէ ,
(Մեղադրող դաւ անգամ)
Արեւելի Մատու

- (1) Նոյն . եր . 404 :
(2) Գիտ . Սրբաւանդ ի Միջագետաց . հա-
Բ . եր . 18 :
(3) Սրբալի պատմ . Զ . Բ . եր . 44-51 :

ՍԱՀԻՊ ՂԱԶԵԹԱ
ԿԱՐԱՊԵՏ Յ . ՔԱՆՈՍԵԱՆ
Գաղղիացի Բէլէնի միւլի բազարնուս
Ն . 29 իսի խանըտա :